

ESENLER ÖRNEĞİ'NDE OKUL YÖNETİCİLERİ, OKUL AİLE BİRLİKLERİ VE BELEDİYE GÖZÜNDEN SURİYELİ ÖĞRENCİLERİN EĞİTİME KATILIMI VE TOPLUMSAL UYUMU

Dr. Yasemin ÇAKIRER ÖZSERVET
Marmara Üniversitesi

Hülya KÜÇÜK
İstanbul Üniversitesi

1. Giriş

Gerçekleşen her göç hareketi nedenleri ve sonuçlarıyla sadece göç eden toplumu değil, göç edilen toplumu da etkilemektedir. Suriye İç Savaşı sonucunda Türkiye'ye sığınan ve "Geçici Koruma Altına" alınan Suriyelilerin sayısı resmi rakamlara göre bugün 3.5 milyondur.¹ Gelen sığınmacı sayısının bu kadar yüksek olması beraberinde güvenlik, eğitim, beslenme ve barınma gibi problemleri getirebilmektedir. Türkiye'ye göç eden sığınmacıların karşılaştığı temel sorunlardan birisi de eğitim sorunudur. Çünkü gelen kitlenin yarıya yakını çocuk nüfustur. Beklenmedik şekilde karşılaşılan bu göç hareketi, sığınmacıların sosyal hayata uyumunda mevcut altyapıları da zorlayabilmektedir. Çocuk yaşta olanların Türk eğitim sistemine adapte edilmesi çözülmesi beklenen önemli bir politika alanıdır. Türkiye'de eğitimleri esnasında yaşadıkları uyum sorunu ve kültürel problemler hem sığınmacılar hem de mevcut Türk öğrencileri açısından problem teşkil etmektedir.

1 TÜİK, 2017.

Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların %52'si 18 yaşın altındaki çocuklardan oluşmaktadır. Türkiye'de 2017 yılının Mayıs ayı itibarıyla 2.984.633 milyon Suriyeli mülteci yaşamaktadır ve bu mültecilerin 1.2 milyonu çocuktur.² Türkiye'de toplamda 870 bin okul çağında Suriyeli öğrenci bulunmaktadır ve bu öğrencilerin 380 bini halen okula gidebilme imkanına kavuşamamıştır.

Türkiye'de devlet okullarında eğitim gören "Geçici koruma altındaki Suriyeli öğrenci sayısı Milli Eğitim Bakanlığı'nın verilerine göre 169 bin 10'dur. Geçici eğitim merkezlerinde eğitim gören Suriyeli sayısı ise 294 bin 112'dir.

Bu araştırma kapsamında, ilk bölümde göç eden nüfusun çocuk nüfus açısından gençleşmeye başladığı ve çocuk sayısındaki artışın ev sahibi ülke topluları tarafından büyük eğitim sorunları yarattığına vurgu yapılmaktadır. Göçmen çocuk nüfusunun eğitim hayatına entegre edilmesi sorununun farklı örneklerle nasıl çözülmeye çalışıldığı da anlatılmaktadır. İkinci kısımda, ülkemizde karşılaşılan göçmen çocukların eğitim sorununun detaylarına değinilmektedir. Üçüncü kısımda ise, ülke içinde en çok iç göçe ve uluslararası göçe muhatap olan İstanbul'da bir ilçe örneğinde (Esenler İlçesi) ortaokul düzeyinde eğitim veren kurumlarda yaşanan göçmen çocuğun eğitim sorununa çalıştay sonuçları üzerinden değinilmektedir. Bu değinme mevcutta okul yöneticileri konuyu nasıl algılıyor ve nelerle karşılaşıyorları görerek anlamlandırmak için odak grup toplantısı yapılarak elde edilmiştir. Mevcut eğitim sistemi yapısında göçmen çocuk nüfusunun yol açtığı eğitim sorunları ve bunların çözüm önerileri küçük bir alan çalışması yoluyla yerelde noktasal bir örnek üzerinden analiz edilmiştir.

2. Göçün Çocuksulaşması Konusu

UNICEF'in 2016 verilerine göre neredeyse göçmenlerin yarısını çocuklar oluşturmaktadır.³ Türkiye'de de durum benzerdir. Sadece Suriyeli sığınmacıların yüzde 50'den fazlası çocuklardan oluşmaktadır. Dünya'da da göçmen çocuklar siyasi gündemin önemli bir parçasıdır. Eurostat verilerine göre, 2015 yılında Avrupa Birliği'ne üye ülkelere yanından ebeveynleri olmaksızın

2 URL 2 UNICEF: Türkiye'deki Suriyeli Çocuklar (<http://www.unicefturk.org/yazi/acil-durum-turkiyedeki-suriyeli-cocuklar>)

3 URL 1 Nearly half of all refugees are children, says Unicef (<https://www.theguardian.com/globaldevelopment/2016/sep/07/nearly-half-of-all-refugees-are-children-unicef-report-migrants-united-nations>).

düzensiz olarak gelen ve kayıt altına alınan 45,300 çocuğun yüzde 51'inin Afganistan kökenli, yüzde 16'sının ise Suriye kökenli olduğu belirlenmiştir. Almanya, İsveç ve Macaristan'da sığınma başvurusu yapan Suriyelilerin yüzde 70'inin bu kategorideki çocuklardan olduğu görülmüştür. Bu bağlamda çocuklar son dönem göç hareketleri içerisinde yeni ve önemli bir grup olarak karşımızda bulunmaktadır. 2000'lerden itibaren ise göçmen çocuklar konusu göç tartışmalarının içerisine girmiştir. Göçmen çocuk konusu ulusal çocuk ve göç politikalarının kesiştiği, acil müdahale edilmesi ve var olan sorunlara çözüm sunulması gereken bir noktada ele alınmak durumundadır. Göç konusu irdele-nirken çocuklar sayısal üstünlüklerinden ve korunmaya muhtaç durumlarından dolayı özel bir konumdadır

Birleşmiş Milletler, çocukların göç ettiklerinde uyum sorunu yaşamaması ve haklarının korunması için çalışmalar yapmaktadır. Bu çalışmaların en somut örneği **BM Çocuk Hakları Sözleşmesi**'dir. Sözleşmenin 22.maddesine göre, "katılımcı ülkeler, kendi sınırları içerisinde sığınmacı veya mülteci statüsündeki tüm çocukların sözleşmeden kaynaklanan tüm haklarını teslim etmek ve bu çocukların ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için yükümlülüklerini yerine getirmek zorundadırlar". Türkiye de bu sözleşmeye katılmıştır⁴.

Çocuklar için, düzensiz göç süreci içinde yer almak, barınma, eğitim ve sağlık hizmetleri gibi temel birçok olanaktan yararlanamamak anlamındadır. Zaten zayıf ve savunmasız olan çocuklar, göçmen olmakla birlikte daha fazla hak ihlallerine açık kalabilmektedirler. Göçmen çocuk, bazen bütün bir ailenin geçim derdini omuzlarına yüklenmekte, çoğu zaman eğitim olanaklarından mahrum olmakta, en temel çocuk haklarından olan serbestçe oyun oynama hakkından uzak bir yaşam sürebilmektedir.⁵

Göçle gelen sorunların çözümü ve uzun vadeli politikaların oluşturulması göçmen çocukların uyumu açısından oldukça önemlidir. Bu süreçten en çok etkilenenlerin çocuklar olduğu düşünüldüğünde çocukların her koşulda korunması da önem taşımaktadır. Türkiye BM Çocuk Hakları Sözleşmesine katılmakla birlikte 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nu çıkarmıştır. Bu Kanunda ülke sınırları içerisindeki her çocuğun her koşulda kanundan kaynaklanan şekliyle korumadan faydalanabileceği ifade edilmiştir.⁶

4 Sakız, Halis (2016), "Göçmen çocuklar ve okul kültürleri: Bir bütünleştirme önerisi", Göç Dergisi, Cilt 3, Sayı 1: 65-81.

5 Çakırer Özservet, Y. ve Sirkeci, İ., (2016), Editörden:Göç ve Çocuk Üzerine, Göç Dergisi, Cilt.3 Sayı:1:1-4.

6 <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5395.pdf>

3. Göçmen Çocuğun Eğitim Hayatına Uyumu

Göç iki toplumun kültürel ve sosyal etkileşim derecesinin yüksek olduğu toplumlarda kültürleşme ve değişime ya da uyuma yol açmakta, etkileşim derecesinin düşük olduğu toplumlarda ise ayrılmaya yol açmaktadır. Bu ayrışmanın olmaması ya da bütünleşmeye dönüştürülebilmesi için iki toplumun uyumu konusu oldukça önem arz eder.

Türkiye’de 2017 yılının Mayıs ayı itibariyle 2.984.633 milyon Suriyeli mülteci yaşamaktadır ve bu mültecilerin 1.2 milyonu çocuktur.⁷ Bu genç nüfusun en önemli ihtiyaçlarından birisi şüphesiz eğitimidir. 1982 Anayasamızın 42. maddesinde “*kimse, eğitim ve öğretim haklarından yoksun bırakılamaz*” denilmektedir.

Eğitim temel insan haklarından biridir. Eğitimin temelinde her bireyin eğitim imkânlarından eşit bir şekilde yararlanması yatmaktadır. Bu hak, mülteci, göçmen, sığınmacı gibi herhangi bir ayrıma tabi tutmadan herkese tanınmış bir haktır. Herkesin yaşadığı yerde eğitim görme hakkına sahip olması başka ülkeye göç eden ya da sığınan kişiler için oldukça önemli olduğundan o ülkelerde bu bağlamda eğitim politikaları üretilmektedir. Sosyal bir devlet olmanın gereği de budur. Cinsiyet, yaş, gelir durumu ve etnik yapı, göçmen oluşu gibi faktörlere bakılmaksızın her bireyin ülkedeki eğitim sisteminden eşit bir şekilde yararlanmasının sağlanması devletin temel sorumluluğudur.⁸

Türkiye’de toplamda 870 bin okul çağında Suriyeli öğrenci bulunmaktadır ve bu öğrencilerin 380 bini halen okula gidebilme imkanına kavuşamamıştır. Türkiye’de devlet okullarında eğitim gören “Geçici koruma altındaki Suriyeli öğrenci sayısı Milli Eğitim Bakanlığı’nın verilerine göre 169 bin 10’dur. Geçici eğitim merkezlerinde eğitim gören Suriyeli sayısı ise 294 bin 112’dir.”⁹

Eğitim hayatındaki sığınmacı/ göçmen çocuğun yaşadığı uyum problemlerini etkileyen en önemli etmenin çocukların akrabalarıyla dil bilmedikleri için iletişim kuramamalarıdır. Çünkü, yaşanan uyum sorunların boyutunu ve derecesini etkileyen en önemli etken göç eden yabancı öğrencinin arkadaş çevresi ve bu arkadaş çevresiyle kurduğu ilişkilerin boyutudur. Göç eden öğ-

7 Ürl 2 UNICEF: Türkiye’deki Suriyeli Çocuklar (<http://www.unicefturk.org/yazi/acil-durum-turkiyedeki-suriyeli-cocuklar>)

8 Ergün, M. 1997, Eğitim Sosyolojisi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Afyon.

9 Ürl 1 UNICEF: Türkiye’deki Suriyeli Çocuklar (<http://www.unicefturk.org/yazi/acil-durum-turkiyedeki-suriyeli-cocuklar>)

rencilerin (dil gibi bariyerlerden dolayı) genellikle aynı milletten öğrencilerle arkadaşlık yapmayı seçmesi, bu öğrencilerin diğer öğrencilerle uyumunu da zorlaştırmaktadır. Kendi aralarında kendi dillerini konuştukları için göç etkileri ülkenin dilini öğrenme süreçleri de tabii ki uzamaktadır.¹⁰

Göçmenlerin geldikleri ülkelerdeki kültürel ve dilsel farklılıklar da eğitim süreçlerinde problemlere yol açmaktadır.

Türk insanların yapısına uygun olan Türk eğitim sistemi göçmen çocukların eğitim sorunlarını çözmede yetersiz kalabilmektedir. Öğretmenleriyle düzgün iletişim kuramayan göçmen öğrencilerin eksiklikleri ve olası başarısızlıkları arkasında yatan nedenleri tespit etmek de çok güçtür.¹¹

Eğitimdeki başarı ve uyum sadece eğitim kurumuna ya da devlete bağlı değildir. Eğitim süreçlerinde öğrencilerin ailelerine ve geldikleri toplumsal yapıya da büyük bir sorumluluk ve görev düşmektedir. Ailelerin çocuklarıyla kurduğu iletişim tarzı, eğitim sorunlarıyla ilgilenmesi ve eğitime bakış açısı çocuğun eğitim sürecini etkilemektedir. Ailesi tarafından eğitimine önem verilmeyen çocukların başarılı olma şansı, ailesi tarafından eğitimine önem verilen bireylere göre düşüktür.¹² Türkiye’de göçmen çocukların aldıkları eğitimlerde başarılı olma olasılığı yukarıda sayılan faktörlerle ilişkilidir. Göçmen aileler çoğunlukla çocuklarının eğitim ihtiyacının önemini kavrayamamaktadır. Bu yüzden göçmen çocukların gerekli eğitimleri ya alamamakta ya da eksik almaktadır.¹³

Eğitimin dilinin farklı olması dışında ülkeler arasında eğitim sistemlerinin de farklı olması yabancı öğrencilerin eğitim uyumunu zorlaştıran temel sebepler arasında yer almaktadır. Göç eden öğrenciler farklı eğitim sistemlerine geçiş yaparken uyum sağlamakta zorlanmaktadırlar. Bunun nedeni ülkelerdeki eğitim sisteminin birbirinden farklı olmasıdır. Bazı ülkelerde ilköğretim 8 yıl iken, bazı ülkelerde 5 yıldır. Bunun yanında her ülkedeki sınav formatı birbirinden farklıdır. Bazı ülkelerde açık uçlu sınav sistemi kullanırken, bazılarında

10 Pırlıyev, N. 2010, Yapısal Eşitlik Modeli ile Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Uyumu Üzerine Bir Analiz, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.

11 Gün, Z. 2002, “Çocuk ve Göç”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

12 Ergün, M. 1997, Eğitim Sosyolojisi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Afyon.

13 Angay, H. 2012, “Doğu ve Güneydoğu İllerinden İzmir’e Göç Eden Ailelerin Çocuklarının Okul Sorunlarının İncelenmesi”. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

test sistemi kullanılmaktadır. Bu durum da yabancı öğrencilerin göç ettikleri ülkenin eğitim sistemine uyum sağlamasını zorlaştırmakta ve diğer öğrencilere oranla daha fazla ders çalışmasını gerektirmektedir.¹⁴

Eğitim kurumları açısından bakılacak olursa, göç nedeniyle kontrolsüz bir şekilde artan öğrenci sayısı, eğitim kurumlarının kendilerine yüklenen görevlerini yerine getirmesini zorlaştırmakta ve verilen eğitimin kalitesinin düşmesine neden olmaktadır. Sınıflarda eğitim gören öğrencilerin sayısının artması öğrencilerin dersi anlaması açısından da sorun teşkil etmektedir. Bu durum eğitim kalitesinin düşmesine ve öğretmen başına düşen öğrenci sayısının artmasına ve öğretmenlerin kontrol gücünün zayıflamasına neden olmaktadır. Eğitim kalitesinin düşmesi, öğrencilerin ve velilerin eğitime bakış açısını değiştirmekte ve eğitimin öneminin sorgulanmasına neden olmaktadır.¹⁵ Son zamanlarda Milli Eğitim Bakanlığı tarafından dersliklerin kapasitelerinin artırılması yönünde çalışma yapılmasına karşılık hala derslik mevcutları yeterli düzeyde değildir. Özellikle İstanbul gibi hem kalabalık olan hem de yoğun dış göç alan illerde bu durum daha belirgindir. Göçün yarattığı eğitim sorunlarını bertaraf etmek için devletin ve ilgili bakanlıklarının planlı çalışmalar yapması eğitim kalitesinin düşmemesi için önem arz etmektedir.¹⁶

Okul çocukların hem eğitim aldığı bir kurum hem çocuklara sosyalleşmeyi öğreten bir toplumsal bir birimdir.¹⁷ Bunun yanında yabancı öğrencilerin göç ettikten sonra yaşamaya başladıkları ülkenin kültürünü öğrenebilmesi ve sosyal yaşantısını tanıması için ders çalışma sürelerinin yanında sosyal aktivitelere de zaman ayırması gerekmektedir. Ancak zamanının büyük bir kısmını ders çalışmaya ayıran yabancı öğrenciler sosyalleşmek için fırsat bulamamakta, sosyalleşmeye zaman ayıranlar ise ders çalışmak için fırsat bulamamaktadır.¹⁸

Göçmen öğrenciler kültürel, sosyal, iletişimsel nedenlerle uyum sağlayamadığı okullarından kendilerini dışlanmış hissederek uzaklaştırmaktadırlar. Bu

14 Pırlıyev, N. 2010, Yapısal Eşitlik Modeli ile Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Uyumu Üzerine Bir Analiz, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.

15 Gün, Z. 2002, "Çocuk ve Göç", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

16 Ergün, M. 1997, Eğitim Sosyolojisi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Afyon.

17 Avcı, M. 2007, "Tutuklu Çocuklar Üzerine Bir Araştırma Çocukların Suça Yönelmesinde Etkili Olan Toplumsal Nedenler ve Çözüm Önerileri", Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

18 Külahoğlu, Ş. 2002. "Avrupa Üniversitelerinde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Hizmetleri", U.Ü.E.F.D, Sayı:1.

yüzden dış göçle gelen öğrencilerinin uyum problemlerinin giderilmesi önem arz etmektedir. Çocukların topluma uyum sağlaması konusunda öğretmenlere de büyük görev düşmektedir. Anlayışlı, soğukkanlı, eşit ve disiplinli öğretmenler, çocukların uyum sürecini atlatmada daha etkilidirler. Öğretmenlerin, çocuklar arasındaki farklılıkları iyi sezmesi ve bunu göze alarak çocuklarla iletişim kurması gerekmektedir. Bu sayede öğretmenler, çocukların sosyalleşmelerini sağlayarak çocukların kendilerine olan güvenlerini geliştirirler.¹⁹ Ancak dil problemi öğretmen açısından da zorlayıcı olabilmektedir. Anadili farklı olan göçmen öğrenciyle öğretmenin kurduğu ilişki de sağlıklı olamamaktadır. Öğretmen öğrenciyi anlarken zorlanmakta ve ona yeterince yardımcı olamamaktadır. Bunun sonucunda eğitim başarısı düşmektedir.

Bütün bunlar yanında göç eden ailelerin maddi olarak yetersiz olmaları göçün eğitim sorununun bir başka boyutudur. Göç eden ailelerin elde ettikleri gelirlerle temel gereksinimlerini ancak karşılayabilmelerinden dolayı aileler eğitime yeteri kadar bütçe ayıramamaktadır. Ayrıca göç eden ailelerde çocukların çalışmak zorunda kalmaları da okul çağındaki birçok çocuğun eğitim sürecine dâhil olamamasına yol açmaktadır. Suriye'den göç eden ailelerin büyük çoğunluğunu eğitime verdiği önem düşük görüldüğünden dolayı, çocuk bu problemini ailesiyle paylaşırken de problem yaşamaktadır. Kendisine yeterince önem verilmediğini hisseden göç eden öğrenci bu durumda okuldan uzaklaşarak dışarıda sosyalleşme yollarını arayabilmektedir. Bunun sonucunda çocukta kendisine ve başkalarına zarar verme, uyuşturucu madde kullanma ve suç işleme eğilimi artmaktadır.

Suriye'den gelen göçün oluşturduğu eğitim sorunlarını aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür:

- Araç ve gereç kullanımında sıkıntılar yaşanmaktadır,
- Öğretmenin öğrenciye ayırdığı zaman azalmaktadır,
- Öğretmen sayısı (göçmen öğrenciler için eğitim almış) yetersiz kalmaktadır,
- Sınıflardaki kalabalık öğrenci nüfusu her bir öğrencinin eğitimden aldığı faydayı azaltmaktadır,
- Kalabalık sınıflarda öğrencilerin yetenekleri anlaşılammakta ve yönlendirilememektedir.

19 Varış, F. (1998), Eğitim Bilimine Giriş, Alkım Yayınları, İstanbul.

Türkiye’de Suriye göçüyle ilk karşılaşıldığında 2012’de geçici oldukları düşünülmüş ve geçici politikalar kurgulanmıştır. Kamp alanlarında eğitim çok sorun değilken, çeşitli nedenlerle kamplara gitmeyen Suriyelilerin sayılarında 2013 yılından itibaren aşırı artış görülmüştür ve 2017 yılı itibariyle toplam Suriyeli öğrenci sayısı 463 bin 122’dir. MEB 2013 sonlarında artan göçün de etkisiyle konunun ciddiyetini fark etmeye başlamış ve bir dizi çalışma başlatmıştır. MEB’in Suriyeli öğrenciler için yaptığı çalışmalar şu şekildedir; MEB tarafından “Suriyeli çocukların Türk eğitim sistemine entegrasyonunun desteklenmesi” projesi yapılmıştır. Okul içinde ve okul dışındaki 390.000 bin Suriyeli çocuklara Türkçe dil dersleri, 10.000 öğrenciye de kendi dillerini unutmamaları için Arapça dil eğitimi verilmiştir. Suriyeli öğrencilere eğitim veren 15.000 öğreticiye eğitim verilmesi planlanmaktadır (2018). MEB ve UNICEF Suriyeli öğrenciler için “Rehberlik ve Özel Eğitim Kılavuz Kitapları” konusunda çalıştay düzenledi. Suriyeli öğrenciler için taşıma hizmeti sağlanması planlanmaktadır.(Devlet okullarına kayıtlı olan dezavantajlı ve korumasız öğrencilere yöneliktir). Eğitim materyali alımı, revizyonunun yapılması ve içerik geliştirilmesi (Geçici koruma altındaki Suriyelilere Türkçe ve ana dilleri olan Arapçayı öğretmek çalışmanın temel amacıdır.). Suriyeli öğrenciler için eğitim fırsatlarına yönelik farkındalık yaratma faaliyetleri düzenlenecektir (2018). Suriyeli öğrenciler için okul rehberliği ve danışmanlığı programı (rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetinin verilmesi amaçlanmaktadır). Devlet okullarında veya Geçici Eğitim Merkezlerindeki çocuklara ilave (destekleme) eğitim kursları verilmiştir. MEB tarafından Suriyeli öğrencilere telafi kursları verilmiştir. MEB’de çalışan 20.000 idari personele, Suriyeli öğrencilerin eğitim sistemine entegre olmasıyla ilgili olarak, ilgili hukuki mevzuat, geçici koruma yasası, Suriye makamları tarafından verilen Arapça dokümanların işlenmesi gibi konularda 5 günlük yoğun eğitim verilmiştir.

4. İstanbul-Esenler örneğinde Göçmen Çocukların Uyumuna Yönelik Görüşler

İstanbul’da Suriyeli nüfus 330.000 dir. Esenler ilçesinde ise bu şu şekildedir. Esenler, içgöçmen için de odak bir ilçedir, daha önce sınır kapılarından ülkeye giriş yapmış olan dış göçmen için de hedeftedir. Otogarın burada olması, ilçenin merkezi bir konumda bulunması ve iş fırsatları sebebiyle ilçe göç almaktadır. Esenler ilçesi 16 ayrı mahalleden oluşmaktadır. 2017 Ocak nüfusuna göre ilçe nüfusu 795.010 kişidir.

Esenler 'de yerel yönetim nezdinde uyumla ilgili bazı çalışmalar da yapılmaktadır. Bunlardan biri "Suriyeli Mültecilerin Yerel Halk ile Barış İçinde Yaşamalarının Desteklenmesine Yönelik Yerel Yönetimlerin Desteklenmesi" projesi kapsamında, Türk ve Suriyeli kadınlarla çocukların kardeşliklerini pekiştirmeleri için örgü sanatı eğitimi alan anneler, projenin ilk etkinliğinde, çocuklarıyla birlikte birbirinden renkli oyuncaklar ve anahtarlıklar örmüşlerdir.²⁰ Çocuğu ebeveyniyle birlikte ele alan bu benzeri çalışmalar uyum için önemlidir.

Esenler Belediyesi'nin yaptığı diğer çalışmalar ise şu şekildedir: Suriyeli çocukların çalıştırılmasına yönelik çocuk işçiliğın önüne geçilebilmesi için bilgilendirme toplantısı yapmıştır. Bunun yanında Göç İdaresi, Esenler Kaymakamlığı ve Esenler Belediyesi ile devam etmekte olan ortaklaşa bir proje yürütülmektedir. Bu projede, devlet okulları içerisinde özel yönetmelikle belirlenmiş eğitim sistemine dahil edilmiştir. Bununla birlikte kendi ülkelerinde eğitim almış Suriyeli öğretmenlere, devlet tarafından kendi ülkelerindeki müfredata uygun bir şekilde ders verdirilmek amaçlanmıştır.

Esenlerli çocuklar, ilçede yaşayan Suriyeli yaşlılarıyla birlikte Dünya Çocuk Hakları Günü'nde 400 metrelik dev pankartla haklarını savundular. Bu rekor denemesi pankartla seslerini tüm dünyaya duyurmayı amaçlamışlardır. Esenler Belediyesi'nin çocukları bir araya getirerek, çocuklar arasındaki uyumun sağlamaya çalışılması bağlamında önemli bir adım attığını söylemek mümkündür.

Esenler ilçesinin son yıllarda yoğun bir şekilde Suriyeli mültecilere ev sahipliği yaptığı söylenebilir. Bu bağlamda Esenler ilçesinde mülteci olarak eğitim görmekte olan öğrencilerin durumları mülteci politikaları açısından önem kazanmaktadır. Esenler ilçesinin 5'i özel, 23'ü devlet okulu olmak üzere toplamda 28 ortaokul bulunmaktadır. Çalışma 3 devlet ortaokulunu kapsamaktadır. Esenler Atışalanı Ortaokulu'nda yapılan çalışmaya üç ortaokul idarecisi, rehber öğretmeni, okul aile birliği üyeleri, Esenler Belediyesi Toplumsal İletişim Merkezi (ESTİM) davet edilmiştir. Ayvalıdere Ortaokulu idarecileri, rehber öğretmeni Yunus Emre Ortaokulu idarecisi, Rehber öğretmeni, Tacirler İmam Hatip Ortaokulu'ndan ise katılım olmamıştır. Belediye birimi ESTİM katılımında bulunmamıştır.

20 Url 3 Esenler 'de Türk ve Suriye kardeşliği, (<http://www.bolgegazetesi.com/esenlerde-turkve-suriye-kardesligi-35955>).

Çalıştay üç kısımdan oluşmaktadır:

1. Suriyeli öğrencilerin olumlu yönleri nelerdir?
2. Suriyeli öğrencilere ve velilere okul aile birliği üyelerinin yaklaşımı nasıl?
3. Suriyeli öğrencilerin şikayet ettikleri şeyler nelerdir?
4. İlk soruya verilen cevaplar şu şekildedir: *“En önemli olan onlar «çocuklar» “Çocukların ne kadar olumlu olumsuz özellikleri varsa onlarda da aynıdır var.” “Türk akranları gibi yaramazlar, korkaklar, çekingenler, dışa dönükler” “Okulda bazı öğrenciler gerçekten yaramaz arkadaşlarına sataşıyordu falan ama çocuklar bir yandan şikâyet ediyorlardı bir yandan da oyunlarına katılıp birlikte oyun oynuyorlardı.”*

Genellikle çocuklar arasında çok büyük sorunun gözlemlenmediği ifade edilmektedir. Çocukların derslerde katılımcı olmadıkları çekingen oldukları, zaman zaman şımarık ve olumsuz davranışların gözlemlenmediği, “bizim çocuklarımıza göre daha uysal oldukları” şeklinde ifadelerde bulunulmuştur. Suriyeli çocukların hem çekindikleri hem de Türk akranlarıyla aynı okulda eğitim almak istedikleri ifade edilmiştir. Bir sınıfta 3-5 öğrencinin olduğu ve Suriyeli öğrencilerin okulda Türk öğrenciler tarafından dışlandıkları için birlikte oturdukları ve gezdikleri belirtilmiştir. Suriyeli öğrencilerin aslında iyi çocuklar oldukları, ancak akranları tarafından dışlandıkları için derse katılmada ve okula uyum sağlamada sıkıntı yaşadıkları ve bu noktada öğretmenlere önemli görevler düştüğü ifade edilmektedir. Aile faktörünün önemine de dikkat çekilmiştir. Maddi durumu iyi olan ailelerin çocukları maddi durumu kötü olan ailelerin çocuklarına göre Türk akranlarıyla daha çabuk kaynaştığı belirtilmiştir. Türk akranlarının Suriyeli öğrencileri «Sen Suriyeli değil misin» diyerek dışladıkları ifade edilmiştir.

Çocukların arasındaki iletişim sorunlarının en büyük nedenlerinden birinin ailelerin Suriyeliler üzerindeki ön yargısının olduğu belirtilmektedir. Türk ailelerin Suriyelilere bakış açısının da çocukların anlaşılabilmesinde, kaynaşmasında oldukça etkili olduğu ifade edilmektedir. Türk öğrencilerinin Suriyeli öğrencilere «Suriyeli» diyerek seslenmeleri onları olumsuz yönde etkilediği ifade edilmektedir. Bazı sınıflardaki Suriyeli öğrencilerin çok saygılı olduğu ve öğretmeni tarafından diğer öğrencilere örnek gösterildiği belirtilmektedir. Suriyeli öğrencilerin İngilizce seviyelerinin Türk öğrencilere göre daha iyi olduğu ifade edilmektedir.

Akran zorbalığının olduğu, birlikte aynı sırada oturmak istemedikleri, Türk öğrencilerinin farkındalığının olmadığı ifade edilmektedir. Türk öğrenciler farkındalığa sahip olduğunda Suriyeli akranlarına karşı davranışlarının değiştiği ifade edilmektedir. Bu noktada öğretmenlere büyük görev düştüğü ve öğretmenin öğrenciler üzerinde o farkındalığı yarattığında Türk öğrencilerin Suriyeli akranlarını koruyup kollamaya başladıkları ifade edilmektedir.

Eğitimsel açıdan da büyük sorunların olduğu ifade edilmektedir. Türkçe bilmeyen Suriyeli öğrencilerin derslerde zorlandıkları ve akranları tarafından da ezildikleri ifade edilmektedir. Türkçe bilen Suriyeli öğrencilerin diğerlerine göre daha özgüvenli olduğu ifade edilmektedir. Öğretmenler Suriyeli öğrencileri sahiplenirse, Türk akranlarının da onlara yaklaşımının değişeceği ifade edilmektedir.

İkinci kısım: Suriyeli öğrencilere ve velilere okul aile birliği üyelerinin yaklaşımı nasıl? Sorusuna verilen cevaplar şu şekildedir: Esenler 'de ekonomik durumun kötü olması okul aile birliği üyelerinin ilk hedeflerinin okulun temel ihtiyaçlarını gidermeye yönelik olduğu ifade edilmektedir. Bu nedenle de Suriyeli öğrenciler adına bir çalışmasının bulunmadığı ifade edilmektedir. Suriyeliler ile ilgili bütün işlerin idareciler tarafından yapıldığına dikkat çekilmektedir.

Bazı öğretmenler ve idareciler tarafından Suriyeli bir velinin okul aile birliğine katılmak istese Türk velilerin buna direnç göstereceği ifade edilirken diğer öğretmen ve idarecilerin Türk velilerin buna karşı çıkmayacağı ifade edilmektedir.

Suriyeli öğrencilerin dil problemi olmasa çok başarılı olabileceği ifade edilmektedir. Suriyeli veliler Türkçe bilmediği için iletişim kurulamadığı ve sorunların çözümünde sıkıntılar yaşandığı ifade edilmektedir. İmam Hatip okullarının dışında okullarda Arapça bilen öğretmen ve idarecinin olmaması da sorunların çözümünde engeller oluşturduğu ifade edilmektedir. Suriyeli öğrencilere öncelikle Türkçe eğitimi verildiği, hiç Türkçe bilmeyen öğrencilerin Türk okullarına gönderilmediği bazı öğretmen ve idareciler tarafından ifade edilirken, diğer öğretmen ve idareciler tarafından da okullarında hiç Türkçe bilmeyen Suriyeli öğrencilerin olduğu belirtilmektedir.

Üçüncü Kısım: Suriyeli öğrencilerin şikâyet ettikleri şeyler nelerdir? sorusuna verilen cevapla şu şekildedir: Normalde çocuklar arasında olan kavgalar, alay etmeler Suriyeli ve Türk öğrenci arasında olduğunda Suriyeli öğren-

cilerde ön yargı olduğu için bu durum uyumu olumsuz etkilemektedir. Öğretmenlerin ve öğrencilerin Suriyeli öğrencilere olumsuz yaklaşımının ülkenin konumu ve siyasi durumunun oldukça etkili olduğu bazı öğretmenler tarafından ifade edilmektedir. Suriyeli öğrencilerin Türkçe bilmemelerinin en temel sorun olduğu ifade edilmektedir. İmam Hatip okullarında Suriyeli öğrenciler Türk öğrencilere göre daha başarılı olduğu ifade edilmektedir.

Uyum için ne yapıyorsunuz? Rehber öğretmenler, Suriyeli ve Türk öğrencilerle birlikte Suriyeli öğrencilerin kendilerini yabancı hissetmemeleri için parti yapıldığını ve iki ülkenin müzikleri çalındığını belirtmektedirler.

Öğrencileri kaynaştırmak için ne yapılabilir? Destek eğitim odalarına Suriyeli öğrencilerin katılımıyla resmiyet kazandırılmaya çalışıldığı ifade edilmektedir. Kaynaşmanın sağlanabilmesi için “Destek eğitim odaları”na Suriyeli öğrencilerin yanında Türk öğrenciler de katılmasının önemli olduğu ifade edilmektedir. Okullara gelmeden önce Suriyeli öğrencilerin Türkçe öğrenmelerinin önemli olduğu vurgulanmaktadır. Öğretmenler tarafından Suriyeli öğrencilere kendilerine tanıma fırsatının verilebilmesinin Türk öğrencilerle kaynaşabilmesi için oldukça önemli olduğu ifade edilmektedir. Eğitim Bilişim Ağı (EBA) sistemi ile öğrenci dersleri istediği kadar tekrar edip dinleyebilmektedir. Suriyeli öğrencilerin bu sistemi öğrenmesinin, başarılı olabilmeleri için önemli olduğu ifade edilmektedir. Bunun yanında Suriyeli öğrenciler için müfredatın seçmeli dersler kısmına drama dersinin eklenmesinin, bu tarz derslerle öğrencilerin daha kolay kaynaşabileceği belirtilmektedir. Suriyeli velilerle Türk velilerin tanışmasının öğrencilerin anlaşabilmesi ve uyum sağlayabilmesi için önemli olduğu ifade edilmektedir.

5. Sonuç ve Değerlendirme

2011 yılının Mart ayından bugüne kadar Suriye’den Türkiye’ye göç eden Suriyeli mültecilerin sayısı yaklaşık olarak 3 milyondur ve bunun 1.2 milyonu çocuktur. Bu yoğun göç Türkiye’de ekonomik, kültürel, sosyal, eğitim ve siyasal boyutta birçok sorunu da beraberinde getirmektedir.

Göçmenlerin geldikleri ülkelerdeki kültürel ve dilsel farklılıklar da eğitim süreçlerinde problemlere yol açmaktadır. Türk öğrencilerin yapısına uygun olan Türk eğitim sistemi göçmen çocukların eğitim sorunlarını çözmede yetersiz kalabilmektedir. Ayrıca, Türkçe ’ye hakim olamayan göçmen çocuklarının Türkçe eğitim veren kurumlarda eğitim alması çocuğun gelişimi açısından bü-

yük bir problem yaratmaktadır. Öğretmenleriyle düzgün iletişim kuramayan göçmen öğrencilerin eksiklikleri ve olası başarısızlıkları arkasında yatan nedenleri tespit etmek de çok güçtür.

Çalıştay sonuçlarını değerlendirdiğimizde; Suriyeli öğrencilerin Türkçeyi yeterli düzeyde bilmemesi hem derslerde başarılı olmasını hem de arkadaşları ve öğretmenleri ile iletişim kurabilmesini olumsuz etkilemektedir. Ailelerin Suriyeliler ile ilgili tutum ve davranışların çocukların Suriyeli akrabalarına olan davranışlarını önemli ölçüde etkilemektedir. Suriyeli velilerin ve Türk velilerin iletişimsizliği öğrenciler arasındaki kaynaşmayı olumsuz yönde etkilemektedir.

Suriyeli mülteci çocukların Türk öğrencilerle dil ve kültür farklılığı açısından sorunlar yaşamakta ve bu farklılıklar çocuklar arasında uyumu zorlaştırmaktadır. Suriyeli mülteci çocukların eğitim sistemine uyum sağlayabilmesi için ailelerin ve çocukların Türkçe öğrenmeleri için dil kursu ile desteklenmeleri oldukça önemlidir. Merkezi yönetimin yanında diğer kamu kurum ve kuruluşlarının (yerel yönetimler ve STK'ler) görev üstlenmesi gerekmektedir.

Ders araç-gereçlerin ve müfredatın mülteci öğrencilere yönelik yeniden yapılandırılması bu öğrencilerin öğrenime uyumu açısından olacağı düşünülmektedir. Mülteci çocukların Türk eğitim sistemine uyum sağlayabilmeleri için Milli Eğitim Bakanlığının uzun vadeli eğitim politikası oluşturması önemlidir. Öğretmenlerin mülteci çocuklara olan yaklaşımının iyileşmesi, öğretmenin çocuğu sınıfa ve derslere adapte edebilmesi için öğretmenlere eğitimler verilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

ANGAY, H. 2012, “Doğu ve Güneydoğu İllerinden İzmir’e Göç Eden Ailelerin Çocuklarının Okul Sorunlarının İncelenmesi”. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

AVCI, M. 2007, “Tutuklu Çocuklar Üzerine Bir Araştırma Çocukların Suça Yönelmesinde Etkili Olan Toplumsal Nedenler ve Çözüm Önerileri”, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

ÇAKIRER ÖZSERVET, Y. ve SİRKECİ, İ., (2016), Editörden: Göç ve Çocuk Üzerine, Göç Dergisi, Cilt.3 Sayı: 1:1-4.

ERGÜN, M. 1997, Eğitim Sosyolojisi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Afyon.

GÜN, Z. 2002, “Çocuk ve Göç”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. KÜLAHOĞLU, Ş. 2002. “Avrupa Üniversitelerinde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Hizmetleri”, U.Ü.E.F.D, Sayı:1.

PİRLİYEV, N. 2010, Yapısal Eşitlik Modeli ile Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Uyumuna Üzerine Bir Analiz, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.

SAKIZ, Halis (2016), “Göçmen çocuklar ve okul kültürleri: Bir bütünleştirme önerisi”, Göç Dergisi, Cilt 3, Sayı 1: 65-81.

VARIŞ, F. (1998), Eğitim Bilimine Giriş, Alkım Yayınları, İstanbul.

URL 1 Nearly half of all refugees are children, says Unicef (<https://www.theguardian.com/global-development/2016/sep/07/nearly-half-of-all-refugees-are-children-unicef-report-migrants-united-nations>), Erişim Tarihi: 1.11.2017. UNICEF: Türkiye’deki Suriyeli Çocuklar

URL 2 <http://www.unicefturk.org/yazi/acil-durum-turkiyedeki-suriyeli-cocuklar>) Erişim Tarihi: 2.11.2017.

URL 3 Esenler’de Türk ve Suriye kardeşliği

(<http://www.bolgegazetesi.com/esenlerde-turk-ve-suriye-kardesligi-35955>). Erişim Tarihi: 1.11.2017.